

ACTA ELBINGENSIA

Tom XXIII

RADA NAUKOWA

prof. zw. dr hab. Krystyna Brzozowska, Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego

prof. zw. dr hab. Marek Cetwiński, Instytut Historii Akademii Jana Długosza w Częstochowie, Polska Akademia Nauk

prof. ZUT dr hab. Czesława Christowa, Wydział Ekonomiczny Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego

prof. zw. dr hab. Yury Glazunov, Wydział Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej Politechniki Gdańskiej

prof. EUH-E. dr hab. Wiesław Golnau, Wydział Administracji i Nauk Społecznych EUH-E

dr Andriej A. Jarcew, dyrektor Międzynarodowego Uniwersytetu w Moskwie, Filia w Kaliningradzie

prof. zw. dr hab. Janusz Justyński, Wydział Administracji i Nauk Społecznych EUH-E

dr hab. Hanna Kędzierska, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

prof. zw. dr hab. Czesław Kłyszajko, Wydział Nauk o Zdrowiu EUH-E

dr Angelika Kochan, kierownik Katedry Finansów i Kredytu Międzynarodowego Uniwersytetu w Moskwie. Filia w Kaliningradzie

prof. EUH-E. dr hab. Zbigniew Korsak Wydział Administracji i Nauk Społecznych EUH-E

prof. EUH-E. dr hab. Jolanta Kruk, Wydział Administracji i Nauk Społecznych EUH-E

prof. UG. dr hab. Anna Machnikowska, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego

prof. zw. dr hab. Bolesław Niemierko, Wydział Administracji i Nauk Społecznych EUH-E

prof. EUH-E. dr hab. Grzegorz Matuszak, Wydział Administracji i Nauk Społecznych EUH-E

prof. UWM, dr hab. Joanna Ostouch-Kamińska, Wydział Nauk Społecznych UWM w Olsztynie

prof. zw. dr hab. Mieczysław Płopa, Wydział Administracji i Nauk Społecznych EUH-E

dr hab. Michał Pluciński, Katedra Gospodarki Światowej i Transportu Morskiego Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług Uniwersytetu Szczecińskiego

prof. zw. dr hab. Michał Płachta, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Gdańsku

dr Błażej Przybylski, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie

prof. zw. dr hab. Stanisław Sagan, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego

prof. Chiara Scivoletto, Wydział Prawa Uniwersytetu w Parmie, Włochy

prof. zw. dr hab. Andrzej Sylwestrzak, Wydział Administracji i Nauk Społecznych EUH-E

prof. zw. dr hab. Dariusz Szpoper, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego

prof. zw. dr hab. Jan Talar, Wydział Nauk o Zdrowiu EUH-E

Prof. OSW dr hab. Danuta Wajsprych, Olsztyńska Szkoła Wyższa im. J. Rusieckiego w Olsztynie

prof. EUH-E. dr hab. Błażej Wierzbowski, Wydział Administracji i Nauk Społecznych EUH-E

dr Monika Wilińska, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu w Stirling, Zjednoczone Królestwo (Wlk. Brytania)

ACTA ELBINGENSIA

Kwartalnik naukowy
Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej

Tom XXIII Nr 4/2014

Redakcja naukowa
Izabela Seredocha

Seria:
Prawo
Administracja
Zarządzanie publiczne
z. 10

Elbląg 2014

Komitet Redakcyjny:

Prof. zw. dr hab. Cezary Obracht-Prondzyński (przewodniczący), prof. EUH-E,
dr Zdzisław Dubiella, prof. EUH-E dr Magdalena Dubiella-Polakowska, mgr Henryk Fall,
dr Izabela Seredocha, dr Kamila Zdanowicz-Kucharczyk, dr Jacek Perliński, mgr Ewa Rucińska

Redaktorzy tematyczni:

Prof. zw. dr hab. Krzysztof Luks – nauki ekonomiczne
Dr hab. prof. EUH-E Jarosław Jaszczur – nauki o zdrowiu
Dr hab. prof. EUH-E Jolanta Kruk – nauki społeczne
Dr Izabela Seredocha – zarządzanie publiczne
Prof. zw. dr hab. Andrzej Sylwestrzak – prawo, administracja

Redaktor językowy

Lidia Ciecierska

Korekta

Zofia Ciecierska

Redaktor statystyczny

Dr Aleksander Denisjuk

Skład i łamanie

Oficina Wydawnicza Edytor.org

Projekt okładki

Wojciech Dobrzycki, Robert Malentowicz

ISSN 1730–9980

© Copyright by Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna, Elbląg 2014

Wydawca

Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna

Deklaracja o wersji pierwotnej

Wersją pierwotną czasopisma jest wydanie papierowe. Po ukazaniu się nowego tomu czasopisma, jego spis treści zamieszczony zostaje na stronie internetowej Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej. Wersja elektroniczna pisma jest umieszczana dwa lata po ukazaniu się numeru.

Druk i oprawa

Totem.com.pl

SPIS TREŚCI

ARTYKUŁY NAUKOWE

Aleksandra Lewandowska

Wdrażanie zrównoważonego rozwoju w Polsce i w krajach Unii Europejskiej..... 9

Miron Kłusak

Społeczeństwo obywatelskie wobec zagrożenia kryzysem..... 23

Jan Adamiak, Lech Nieżurawski

Płaszczyzny współdziałania samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego..... 33

Piotr Czyżyk

Cloud Computing w administracji publicznej, czyli przenoszenie tradycyjnych metod zarządczych do chmury obliczeniowej na przykładzie samooceny i doskonalenia według modelu CAF..... 57

Izabela Klepacka-Dunajko

Zróżnicowanie przestrzenne wartości wskaźnika przedsiębiorczości na obszarach wiejskich województwa warmińsko-mazurskiego..... 73

MISCELLANEA

Wojciech Janik

Fundamentalizm islamski w wybranych krajach Azji Centralnej oraz jego wpływ na bezpieczeństwo europejskie..... 87

RECENZJE

Andrzej Sylwestrzak

Recenzja książki: Adam Bosiacki i Hubert Izdebski, *Konstytucjonalizm rosyjski. Historia i współczesność* (Wyd. Arcana, Kraków 2013, ss. 560)..... 111

Andrzej Sylwestrzak

Recenzja książki: Mariusz Jagielski, *Prawo ochrony danych osobowych. Standardy europejskie* (Warszawa 2010, Oficyna Wolters Kluwer, ss. 255)..... 117

KRONIKA

Andrzej Sylwestrzak

Sprawozdanie z pracy Wydziału Administracji i Nauk Społecznych (administracja, zarządzanie, bezpieczeństwo wewnętrzne)..... 127

Informacja o wydawnictwie EUH-E..... 131

ARTYKUŁY NAUKOWE

Aleksandra Lewandowska*

WDRAŻANIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W POLSCE I W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Celem pracy jest analiza i ocena wdrażania zrównoważonego rozwoju w Polsce oraz w krajach Unii Europejskiej w oparciu o wartości wskaźników zrównoważonego rozwoju w analizowanym okresie (2004–2013). Praca składa się z dwóch ściśle powiązanych części: teoretycznej, która opisuje genezę i ewolucję zrównoważonego rozwoju w Unii Europejskiej oraz części, która zawiera analizę wybranych wskaźników zrównoważonego rozwoju. Ponadto w pracy dokonano klasyfikacji państw Unii Europejskiej na podstawie wiodących wskaźników zrównoważonego rozwoju z wykorzystaniem danych udostępnionych przez Eurostat.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, wskaźniki, Polska, Unia Europejska

Synopsis: Implementation of sustainable development in Poland and in countries of European Union

The aim of the study is to analyze and assess the implementation of sustainable development in Poland and in the countries of the European Union based on the values of sustainable development indicators, in the analyzed period (2004–2013).

The paper consists of two closely related parts, i.e. the theoretical part, which describes the genesis and evolution of sustainable development in the European Union and the empirical part, which presents an analysis of some indicators of sustainable development. Furthermore, in study was classified linearly the values of sustainable development indicators for European Union countries, using Eurostat's data.

Keywords: sustainable development, indicators, Poland, European Union.

* Mgr, Wydział Nauk o Ziemi, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Wstęp

Koncepcja zrównoważonego rozwoju w XXI wieku jest traktowana jako remedium na kryzys ekologiczny spowodowany niepohamowanym wzrostem gospodarczym w krajach wysokorozwiniętych i rozwijających się. W przeszłości kwestie środowiskowe nie były podejmowane przez polityków czy ekonomistów, natomiast obecnie zwraca się uwagę na zachowanie równowagi pomiędzy trzema kluczowymi elementami współczesnego świata: społeczeństwem, gospodarką i środowiskiem naturalnym. Tą harmonię ma zapewnić odpowiednie wdrażanie zrównoważonego rozwoju¹.

Zdarza się, że koncepcja zrównoważonego rozwoju jest analizowana wyłącznie w kategoriach ekonomicznych, jako najlepszy pomysł przezwyciężenia kryzysu społeczno-gospodarczego i ekonomicznego². W wyjaśnianiu pojęcia zrównoważonego rozwoju podkreśla się także priorytet rozwoju gospodarczego, czego wyrazem jest definicja mówiąca, że „zrównoważony rozwój (...) to wskazana społecznie, celowa ekonomicznie i pożądana ekologicznie strategia rozwoju gospodarczego”³. Wobec powyższego, zrównoważony rozwój i jego implementacja jest zagadnieniem wymagającym głębszego namysłu.

Celem pracy jest analiza i ocena wdrażania zrównoważonego rozwoju w Polsce i w krajach Unii Europejskiej w oparciu o wartości wskaźników zrównoważonego rozwoju z lat 2004–2013. W okresie tym Polska została zobowiązana do spełnienia określonych kryteriów unijnych, jak również uzyskała wsparcie finansowe w postaci dotacji europejskich, można zatem sądzić, że rozwój w poszczególnych komponentach zrównoważonego rozwoju od-

¹ Wdrażanie zrównoważonego rozwoju odbywa się na wielu szczeblach, o czym piszą w swoich pracach m.in.: J. Carew-Reid, R. Prescott-Allen, S. Bass, B. Dalal-Clayton, *Strategies for national sustainable development. A handbook for their planning and implementation*, International Institute for Environment and Development (IIED), London, and World Conservation Union (IUCN), London 1994; J. Adamczyk, *Koncepcja zrównoważonego rozwoju w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Kraków 2001; K. Giordano, *Planowanie zrównoważonego rozwoju gminy w praktyce*, Lublin 2005; K. Kastenhofer, C. Rammel, *Obstacles to and potentials of the societal implementation of sustainable development: a comparative analysis of two case studies*, "Sustainability: Science, Practice, & Policy" 2005, no. 1(2); A. Lewandowska, *Koncepcja miasta zrównoważonego i próby jej wdrożenia w europejskiej przestrzeni osadniczej*, [w:] K Sadowy (red.), *Miasto. Sztuka. Nauka. Gospodarka*, Warszawa 2014.

² K. Brzoska, A. Lewandowska, *Wzrost gospodarczy w dobie zrównoważonego rozwoju*, [w:] M. Kuczmarska, I. Pietryka (red.), *Problemy gospodarki światowej*, t. 3, Toruń 2013, s. 8.

³ Z. Hull, *Wprowadzenie do filozofii zrównoważonego rozwoju*, [w:] W. Tyburski (red.), *Zasady kształtowania postaw sprzyjających wdrażaniu zrównoważonego rozwoju*, Toruń 2011, s. 54.

bywał się w szybszym tempie aniżeli w całej Unii Europejskiej (UE). Ponadto praca ma odpowiedzieć m.in. na takie pytania jak:

1. Czy Polska pod kątem wdrażania zrównoważonego rozwoju jest pozycjonowana na podobnych miejscach co kraje Unii (UE-28)?
2. Które kraje przodują w zakresie zrównoważonego rozwoju?
3. Który z filarów zrównoważonego rozwoju – gospodarczy, społeczny czy środowiskowy – jest najlepiej implementowany w Polsce i czy można wskazać czynniki, które ten fakt determinują?
4. Czy wdrażanie zrównoważonego rozwoju w Polsce odbywa się w takim samym tempie, jak w Unii Europejskiej?

Pod kątem metodycznym w niniejszej pracy posłużono się wskaźnikami dostępnymi w bazie danych Eurostatu. Szczegółowej analizie zostały poddane wskaźniki wiodące i na ich podstawie podjęto próbę określenia, nie tyle poziomu zrównoważonego rozwoju (bo jak do tej pory nie wypracowano jednej skutecznej metody w tym zakresie), co zarysowania pewnej klasyfikacji krajów względem wielkości wartości wskaźników wiodących zrównoważonego rozwoju. W tym celu posłużono się metodą rangowania od największej do najmniejszej wartości w odniesieniu do stymulantów rozwoju, a odwrotnie dla destymulantów, by następnie pozycję zsumować z poszczególnych wskaźników i na ich podstawie utworzyć klasyfikację.

1. Zrównoważony rozwój w Polsce i Unii Europejskiej – uwarunkowania polityczno-prawne

Odwoływanie się do zasad zrównoważonego rozwoju w Unii Europejskiej jest pokłosiem uregulowań międzynarodowych. Nie wchodząc tu w historyczny rozwój tej koncepcji, bo nie jest to przedmiotem niniejszej pracy⁴, zaznaczyć należy, że zrównoważony rozwój został bezpośrednio zapisany w Deklaracji z Rio z 1992 roku⁵, zaś jednym z najważniejszych porozumień międzynarodowych w zakresie zrównoważonego rozwoju była *Agenda 21*⁶.

⁴ Więcej na temat kształtowania zrównoważonego rozwoju można przeczytać m.in. w publikacjach: G. Zabłocki, *Rozwój zrównoważony – idee, efekty, kontrowersje (perspektywa socjologiczna)*, Toruń 2002. E. Kośmicki, *Zrównoważony rozwój w warunkach globalizacji gospodarki. Podstawy teoretyczne i praktyczne*, Białystok 2009. W. Tyburski (red.), *Zasady kształtowania postaw sprzyjających wdrażaniu zrównoważonego rozwoju*, Toruń 2011.

⁵ Treść Deklaracji z Rio w: *Dokumenty Końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”*, Rio de Janeiro, 3–14 czerwca 1992 r., Szczyt Ziemi, Warszawa 1993, s. 13 i nn.

⁶ *Agenda 21*, United Nations Division for Sustainable Development, 1992.

Zawierała ona ok. 2,5 tys. zaleceń skierowanych do państw i organizacji międzynarodowych, lecz brakowało w niej konkretnych mechanizmów kontroli wdrażania postanowień dotyczących zrównoważonego rozwoju.

W Unii Europejskiej początków zrównoważonego rozwoju należy doszukiwać się w polityce ochrony środowiska. W ramach prowadzonej polityki ekologicznej w 1990 roku zrównoważony rozwój stał się zasadą ustrojową UE i jednym z fundamentalnych zadań UE⁷. Natomiast w 1993 roku sformułowano V Program, który w swoim tytule akcentował już działania na rzecz zrównoważonego rozwoju – *Na drodze do zrównoważonego rozwoju. Polityka i program działania Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie środowiska i zrównoważonego rozwoju*. Jego kontynuacją był VI Program *Nasza przyszłość, nasz wybór*, opracowany na lata 2001–2010, w którym zwrócono uwagę na zaangażowanie całego społeczeństwa w poszukiwanie skutecznych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska naturalnego⁸. W 2001 roku Unia Europejska ustanowiła *Strategię Zrównoważonego Rozwoju*, zatwierdzoną przez Radę Europejską na posiedzeniu w Göteborgu, a następnie odnowiono ją w 2006 roku. Definiowała ona pożądane kierunki zmian w perspektywie społecznej, gospodarczej i ekologicznej.

W Polsce zrównoważony rozwój jest natomiast zapisany w *Ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska*. W preambule tego dokumentu czytamy:

Rzeczpospolita Polska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju, oznaczającą dążenie do:

- zachowania możliwości odtwarzania się zasobów naturalnych,
- racjonalnego użytkowania zasobów nieodnawialnych i zastępowania ich substytutami,
- ograniczenia uciążliwości dla środowiska i nieprzekraczania granic wyznaczonych jego odpornością,
- zachowania różnorodności biologicznej,
- zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa ekologicznego,

tworzenia podmiotom gospodarczym warunków do uczciwej konkurencji w dostępie do ograniczonych zasobów i możliwości odprowadzania zanieczyszczeń, zapewnia ochronę i racjonalne kształtowanie środowiska stanowiącego dobro ogólnonarodowe oraz tworzy warunki sprzyjające urzeczywistnieniu prawa obywateli do równoprawnego korzystania z wartości środowiska⁹.

⁷ E. Mazur-Wierzbicka, *Miejsce zrównoważonego rozwoju w polskiej i unijnej polityce ekologicznej na początku XXI wieku*, „Zeszyty Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2006, nr 8 (23), s. 323.

⁸ Ibidem.

⁹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz o zmianie niektórych ustaw; Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 885 (online: orka.sejm.gov.pl/proc2.nsf/ustawy/1484_u.htm) [dostęp 12.07.2014].

Widać zatem, jak ważna jest koncepcja zrównoważonego rozwoju, do której prawo do życia według jej zasad przysługuje wszystkim obywatelom. Polskie dążenia do zrównoważonego rozwoju współcześnie są zawarte w dokumencie *Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 roku*. Strategia ma służyć stymulowaniu procesów rozwoju, który w jak najmniejszym stopniu ma oddziaływać na środowisko naturalne. Głównym założeniem Strategii jest „utrzymanie obecnego, ok. 5% wzrostu gospodarczego, ze wskazaniem, jako docelowego, ok. czterokrotnego zwiększenia efektywności (w odniesieniu do jednostki produktu narodowego brutto) wykorzystania surowców, paliw oraz zasobów przyrody”¹⁰. Wśród instrumentów wdrażania zrównoważonego rozwoju wymienia się:

- zmiany instytucjonalne (na poziomie rządu i właściwych Komitetów Rady Ministrów¹¹) i zarządzanie procesem (poprzez opieranie się na wskaźnikach zrównoważonego rozwoju przy podejmowaniu decyzji, które nie powinny być podejmowane w oparciu o doraźne cele polityczne bądź partyjne bez przeprowadzenia wcześniejszych analiz skutków ekonomicznych, ekologicznych i społecznych);

- mechanizmy ekonomiczne opierające się na zasadzie „użytkownik i zanieczyszczający płaci” oraz na wycenie zasobów naturalnych;

- mechanizmy, instytucje i środki finansowania, które powinny zmierzać do wycofywania się państwa z nierozwojowych gałęzi przemysłu oraz propagowanie działań proekologicznych, na które fundusze mają pochodzić m.in. z budżetu państwa i funduszy ekologicznych;

- prawne uwarunkowania rozwoju zrównoważonego w postaci dostosowania prawa do zasad wynikających z zapisanego w Konstytucji RP zrównoważonego rozwoju;

- edukacja na wszystkich poziomach, będąca podstawą dla aktywnego udziału świadomego i dobrze wyedukowanego społeczeństwa w realizacji zrównoważonego rozwoju;

- rozwój nauki i transfer technologii, ze szczególnym wskazaniem na technologie środowiskowe;

- informacja w procesach decyzyjnych, która ma być dostępna dla wszystkich obywateli;

¹⁰ Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku; za: www.access.zgwrp.org.pl/materiały/dokumenty/StrategiaZrównoważonegoRozwojuPolski [dostęp 12.07.2014].

¹¹ Komitety odpowiedzialne za działy środowiska, gospodarki morskiej i gospodarki wodnej, za kulturę, za naukę, za rolnictwo, za zdrowie i za zabezpieczenie społeczne.

- zarządzanie poprzez środowisko (jako doktryna integrująca aspekty ekonomiczne i ekologiczne) i zintegrowany system pozwoleń zakładający, że redukcja jednego typu działalności szkodliwej dla zdrowia i środowiska nie może powodować wzrostu zagrożenia innego typu;
- współpraca międzynarodowa, która w kwestiach środowiskowych jest niezwykle istotna z uwagi na globalizację procesów ekologicznych i transgraniczne znaczenie zrównoważonego rozwoju;
- wskaźniki rozwoju zrównoważonego, planowanie i monitoring realizacji, które mają służyć odpowiedniemu zarządzaniu zrównoważonym rozwojem.

2. Wiodące wskaźniki zrównoważonego rozwoju

– analiza porównawcza Polski i Unii Europejskiej

Instytucjonalizacja zasad zrównoważonego rozwoju poprzez prawodawstwo i światową politykę nie pociągnęła za sobą wypracowanych skutecznych mechanizmów wdrażania, dlatego też obserwuje się powolną realizację działań w zakresie zrównoważonego rozwoju¹². O ile zrównoważony rozwój chętnie jest zapisywany w aktach prawnych czy dokumentach międzynarodowych, toteż zdecydowanie trudniej przychodzi jego monitorowanie oraz implementacja. Instrumentami, które są pomocne w nadzorowaniu przebiegu wdrażania zrównoważonego rozwoju są, m.in. wskaźniki zrównoważonego rozwoju. Badacze nie są zgodni, co do zaproponowania jednej definicji wskaźnika zrównoważonego rozwoju, niemniej jednak ważną cechą jest porównywalność jego wartości¹³. W tym celu konstruuje się listy wskaźników, które odpowiadają odpowiednim poziomom ich wdrażania, czy to na szczeblu krajowym, regionalnym czy też lokalnym. Z uwagi na to wskazanie, lista wskaźników jest zróżnicowana, co jest wynikiem dostępności danych na różnych poziomach. Obiektami badań, które posiadają rozbudowane listy wskaźników są kraje, to też ułatwia ich porównywalność względem poziomu zrównoważonego rozwoju.

Wskaźniki zrównoważonego rozwoju zdefiniowane przez Eurostat służą monitorowaniu Strategii Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej. Zostały one podzielone na trzy grupy, tj. wskaźniki wiodące, wskaźniki monitorujące

¹² R. Harding, *Ecologically sustainable development: origins, implementation and challenges*, "Desalination" 2006, no. 187, p. 229.

¹³ Szerzej na temat konstruowania wskaźników zrównoważonego rozwoju można przeczytać m.in. w: T. Borys, *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Białystok 2005.

cele operacyjne oraz wskaźniki obrazujące działania. Wszystkie one wpisują się w obszary tematyczne w ramach siedem kluczowych dziedzin zawartych w Strategii (por. tab.1). Z uwagi na ich mnogość przedmiotem niniejszych analiz, tak jak sygnalizowano na początku są wskaźniki wiodące. Pozwolą one w sposób ogólny przyjrzeć się zmianom, jakie zaszły w ostatnim dziesięcioleciu w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Tabela 1. Wskaźniki zrównoważonego rozwoju wg Eurostatu

Obszar tematyczny	Wskaźniki wiodące	Jednostka	Oznaczenie
Rozwój społeczno-gospodarczy	Realny PKB na mieszkańca	EUR/ mieszkańca	WZR 1
Zrównoważona konsumpcja	Produktywność zasobów	EUR/kg	WZR 2
Włączenie społeczne	Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	%	WZR 3
Zmiany demograficzne	Wskaźnik zatrudnienia pracowników w starszym wieku	%	WZR 4
Zdrowie publiczne	Przeciętne trwanie życia w zdrowiu (kobiet)	Lata	WZR 5
Zmiana klimatu i energia	Emisja gazów cieplarnianych	%	WZR 6
	Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto	%	WZR 7
	Zużycie energii pierwotnej	Mtoe	WZR 8
Zrównoważony transport	Zużycie energii w transporcie w stosunku do PKB	%	WZR 9
Zasoby naturalne	Występowanie pospolitych gatunków ptaków	%	dane niekompletne
	Połowy ryb ze stad poza bezpiecznymi granicami	%	
Globalne partnerstwo	Oficjalna pomoc rozwojowa	%	WZR 10
Dobre rządzenie	Brak wskaźnika głównego		

Źródło: opracowanie na podstawie Eurostat

Z porównania średniej rzeczywistej wartości PKB na 1 mieszkańca w UE-28 z poszczególnych lat z średnią dla Polski wynika tendencja zwyżkowa, przejawiająca się w wielkości dynamiki zmian wartości – przyrost między rokiem 2004 a 2013 o 90% w Polsce, a w UE-28 o 19% (2004 – 100%) (por. tab. 2). Jest

to bez wątplenia pozytywny trend świadczący o rozwoju gospodarczym, lecz zaznaczyć w tym miejscu należy, że pomimo podwojenia wartości WZR1, Polsce daleko jeszcze do średniej europejskiej. Ekonomiści są zatem zgodni, że wyrównanie przeciętnego poziomu życia mieszkańców Polski oraz tak zwane „starej Unii” (UE-15), gdzie średnia WZR1 jest jeszcze wyższa i wynosi w 2013 roku 36 047 euro/mieszkańca, zajmie raczej kilkadziesiąt niż kilkanaście lat¹⁴. Polska pod kątem rzeczywistej wartości PKB na 1 mieszkańca plasuje się w 2013 roku na 24. pozycji spośród UE-28, przy czym najwyższą wartością tego wskaźnika charakteryzuje się Luksemburg (83 100 euro/ mieszkańca) (por. tab. 2).

Tabela 2. Wartości wskaźników wiodących w Polsce i Unii Europejskiej w latach 2004–2013

Oznaczenie		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
WZR 1	UE	22300	23200	24400	25800	25900	24300	25300	26000	26500	26600
	PL	5400	6400	7200	8200	9500	8200	9300	9800	10000	10300
WZR 2	UE	1,40*	1,41*	1,42*	1,44*	1,47*	1,59*	1,66*	1,62*	1,73*	1,76*
	PL	0,43	0,44	0,46	0,44	0,45	0,48	0,48	0,4	0,47	0,49
WZR 3	UE	b.d.	25,7*	25,3*	24,4*	23,8*	23,3*	23,7	24,3	24,7	24,5
	PL	b.d.	45,3	39,5	34,4	30,5	27,8	27,8	27,2	26,7	25,8
WZR 4	UE	40,60	42,2	43,4	44,5	45,5	45,9	46,3	47,3	48,7	50,2
	PL	26,20	27,2	28,1	29,7	31,6	32,3	34,1	36,9	38,7	40,6
WZR 5	UE	b.d.	62,5*	62,5*	62,6*	62,2*	62*	62,7	62,2	62,1	b.d.
	PL	b.d.	66,9	62,9	61,5	63	62,5	62,3	63,3	62,9	b.d.
WZR 6	UE	93,80	93,23	93,25	92,36	90,41	83,83	85,73	83,21	82,14	b.d.
	PL	85,41	85,6	88,95	89,24	87,29	83,32	87,57	87,19	85,85	b.d.
WZR 7	UE	8,3	8,7	9,3	10	10,5	11,9	12,5	12,9	14,1	b.d.
	PL	7	7	7	7	7,8	8,8	9,3	10,4	11	b.d.
WZR 8	UE	1706	1709	1718,2	1687,3	1686,6	1593,1	1652,4	1593	1583,9	1566,5
	PL	86,9	87,7	91,7	91,6	92,8	89,9	95,8	96	92,9	93,2
WZR 9	UE	98,7	97,4	96,2	94,7	93,1	94,3	92,2	90,2	87,9	86,9
	PL	104,7	108,6	113,4	116,6	118,5	119,1	121,9	118	111,2	103,4
WZR 10	UE	0,34	0,42	0,41	0,37	0,4	0,42	0,44	0,42	0,39	0,41
	PL	0,05	0,07	0,09	0,1	0,08	0,09	0,08	0,08	0,09	0,1

* dane dla UE-27

Objaśnienia: UE – średnia dla 28 krajów Unii Europejskiej, PL – Polska, b.d. – brak danych

Źródło: opracowanie na podstawie Eurostat.

¹⁴ M. Herbs, *Prognoza wzrostu gospodarczego polskich regionów do 2015 roku*, „Studia regionalne i lokalne” 2008, nr 2(32), s. 61.

Pozytywne tendencje w latach 2004–2013 zaobserwować można w zakresie produktywności zasobów, które wykorzystywane są do analizy zrównoważonej produkcji i konsumpcji. W przypadku Polski w analizowanym okresie wzrosła ona o 14%, a UE-28 o 26%. Najwyższą produktywność zasobów w 2013 roku odnotowano w Holandii, Luksemburgu i Wielkiej Brytanii, a najniższą – w Rumunii, Bułgarii i Estonii. Polska natomiast w tym zakresie plasuje się na 24. pozycji względem UE-28.

W kwestii wykluczenia społecznego również zaobserwowano korzystne zmiany, spada bowiem procent osób zagrożonych ubóstwem w Polsce o 43%, a w UE-28 o 5% (2005 – 100%). Na podstawie tego wskaźnika widać, jak trudna sytuacja miała miejsce w Polsce, ponieważ aż 45% osób w 2005 roku znajdowało się w grupie zagrożonej ubóstwem, jednak z roku na rok wartość tego wskaźnika w dość szybkim tempie spadała, co można wiązać z nakładami finansowymi pochodzącymi z UE w celu walki z wykluczeniem społecznym, czego przykładem jest chociażby instrument finansowy w postaci Programu Progress. W 2013 roku procent osób zagrożonych ubóstwem wahał się od 15% w Czechach do 43% w Bułgarii. Polska pod kątem tego wskaźnika plasowała się na 16. pozycji.

Aspekt zmian demograficznych jest analizowany za pomocą wskaźnika zatrudnienia pracowników w starszym wieku. Jego interpretacja jest dwutorowa, gdyż z jednej strony pozytywne są zmiany świadczące o wzroście liczby starszych pracowników, co mówi o zwiększeniu aktywności tej grupy zawodowej, jednak zmiany w tym zakresie są także podyktowane starzeniem się społeczeństwa i migracjami ludności w Unii Europejskiej. W Polsce w latach 2004 i 2013 wartość WZR4 wzrosła o 55%, a w UE-28 o 19%. W 2013 roku najniższą wartość odnotowano w Słowenii, zaś najwyższą w Szwecji (por. tab. 3).

Niepokojące zjawisko, które obserwuje się zarówno w UE jak i w Polsce, to spadek przeciętnego trwania życia w zdrowiu (kobiet), co świadczy o pogarszającym się stanie zdrowia mieszkańców Europy oraz o konieczności zwiększania nakładów finansowych na pomoc medyczną. Polska w latach 2005 i 2012 odznaczyła się spadkiem wartości WZR5 o 6%, a UE-28 spadkiem o zaledwie o 1%. W skali całej UE obserwuje się duże zróżnicowanie tego wskaźnika, bowiem najlepsza sytuacja ma miejsce na Malcie, gdzie średni wiek trwania w zdrowiu wynosi 72 lata, najgorsza jest natomiast na Słowacji (53 lata) (por. tab. 3).

W zakresie zmian klimatu i energii zaznaczyć trzeba, że w UE-28 spada emisja gazów cieplarnianych o 12%, porównując 2004 z 2012 rokiem, natomiast w Polsce początkowo, w latach 2004–2007, wzrastała, by następnie

Tabela 3. Wskaźniki wiodące zrównoważonego rozwoju w krajach Unii Europejskiej w 2013 roku

Kraj	WZR 1	WZR 2	WZR 3	WZR 4	WZR 5*	WZR 6*	WZR 7*	WZR 8	WZR 9	WZR 10
Belgia	35600	2	21	42	65	83	7	47	86	0,45
Bułgaria	5600	0	48	47	66	56	16	16	90	0,10
Czechy	15000	1	15	52	64	67	11	40	99	0,11
Dania	45100	2	19	62	61	77	26	18	93	0,85
Niemcy	34200	2	20	64	58	77	12	303	82	0,38
Estonia	14200	0	24	63	57	47	26	7	79	0,13
Irlandia	38000	1	30	51	69	107	7	13	79	0,45
Grecja	16500	1	36	36	65	106	14	24	86	0,13
Hiszpania	22500	2	27	43	66	122	14	114	81	0,16
Francja	32100	2	18	46	64	89	13	246	85	0,41
Chorwacja	10200	1	30	38	64	83	17	7	107	0,07
Włochy	26700	2	28	43	62	90	14	154	91	0,16
Cypr	21000	1	28	50	64	148	7	2	83	0,11
Łotwa	11600	0	35	55	59	43	36	4	86	0,08
Litwa	11800	1	31	53	62	44	22	6	85	0,12
Luksemburg	83100	3	19	41	66	97	3	4	99	1,00
Węgry	10200	1	34	39	61	64	10	21	91	0,10
Malta	17900	1	24	36	72	157	3	1	84	0,20
Holandia	38300	4	16	60	59	93	5	66	90	0,67
Austria	38100	2	19	45	63	104	32	32	105	0,28
Polska	10300	0	26	41	63	86	11	93	103	0,10
Portugalia	16400	1	28	47	63	115	25	21	95	0,23
Rumunia	7200	0	40	42	58	48	23	31	95	0,07
Słowenia	17500	1	20	34	56	103	20	7	117	0,13
Słowacja	13600	1	20	44	53	58	10	16	96	0,09
Finlandia	37100	1	16	59	56	88	34	33	93	0,55
Szwecja	45500	2	16	74	71	81	51	47	78	1,02
Wielka Brytania	31500	3	25	60	65	76	4	195	79	0,72

*dane dla roku 2012

Źródło: opracowanie na podstawie Eurostat

maleć w stosunkowo wolnym tempie (por. tab. 2). Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto wzrasta zarówno w UE-28, jak i w Polsce, odpowiednio o 70% i o 57% w latach 2004 i 2013. Wartość

WZR7 w 2013 roku najwyższa jest w Szwecji, a najniższa na Malcie. W Polsce rynek odnawialnych źródeł energii jest obecnie w fazie rozwoju, czego konsekwencją jest 19. pozycja w porównaniu z innymi krajami UE w zakresie wartości WZR7. W aspekcie zużycia energii pierwotnej w Polsce obserwuje się nadal niekorzystną tendencję do zwiększania zapotrzebowania na energię, co związane jest z tempem rozwoju gospodarczego, natomiast w UE-28 we wcześniejszych latach, aż do 2006 roku, zużycie energii pierwotnej niemal stale rosło, a w 2011 r. spadło do poziomu z 1990 r. Tendencja spadkowa też nie była stała i dopiero w dalszej perspektywie będzie można ocenić, czy można będzie ją utrzymać, gdy w UE znowu zwiększy się tempo rozwoju gospodarczego¹⁵. W 2013 roku najmniejszym zużyciem energii pierwotnej odznaczała się Malta, natomiast najwyższym Niemcy (por. tab. 3).

Zrównoważony transport jest analizowany za pomocą wskaźnika zużycie energii w transporcie w stosunku do PKB (2000 – 100%). O ile w UE-28 wartość WZR9 zachowywała tendencję spadkową, o tyle w Polsce przeciwnie – wartość była dodatnia. Ważne jest, aby móc oddzielić zużycie energii w transporcie od wzrostu gospodarczego, bowiem dopiero wtedy można zaobserwować ograniczenie zużycia energii w transporcie w czasie wzrostu gospodarczego, co jest pożądanym efektem. W UE taka sytuacja ma miejsce od 2010 roku, jednak jest to zbyt krótka perspektywa, by móc traktować to jako stałą tendencję.

W zakresie oficjalnej pomocy rozwojowej, która odpowiedzialna jest za globalne partnerstwo, brak wykrystalizowanych tendencji. W UE w latach 2010–2013, ze względu na ograniczenia budżetowe spowodowane kryzysem gospodarczo-finansowym, wielkość środków zmalała, w Polsce natomiast w całym analizowanym okresie nie przekroczyła 0,1 punktu procentowego. Zauważyć zatem należy, że Polska nadal odstaje od średniej unijnej. W 2013 roku spośród wszystkich krajów członkowskich najwyższe udziały w zakresie oficjalnej pomocy rozwojowej osiągnęły: Szwecja, Luksemburg oraz Dania (por. tab. 3).

Podsumowanie

Podsumowując należy stwierdzić, że pod względem wdrażania zrównoważonego rozwoju Polska nie osiągnęła zadowalającej poprawy, albowiem w zestawieniu krajów członkowskich Unii Europejskiej w latach 2004–2013

¹⁵ *Sustainable development in the European Union 2013 monitoring report of the EU sustainable development strategy*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2013.

nie zmieniała swojej pozycji (por. tab. 4). Perspektywy, co prawda, są pozytywne, jednak należałoby zdecydowanie większy nacisk położyć na takie aspekty jak: rozwój społeczno-gospodarczy, produktywność zasobów, zrównoważony transport i globalne partnerstwo.

Tabela 4. Pozycjonowanie krajów Unii Europejskiej z uwagi na wartości wskaźników zrównoważonego rozwoju w latach 2004 i 2013

Kraj	Pozycja		Kraj	Pozycja	
	2004	2013		2004	2013
Szwecja	1	1	Łotwa	19	15
Dania	2	2	Malta	10	16
Wielka Brytania	3	3	Cypr	23	17
Luksemburg	7	4	Czechy	21	18
Irlandia	8	5	Portugalia	15	19
Holandia	4	6	Włochy	18	20
Niemcy	9	7	Bułgaria	24	21
Estonia	12	8	Grecja	11	22
Finlandia	6	9	Słowacja	27	23
Francja	5	10	Słowenia	14	24
Belgia	13	11	Chorwacja	22	25
Austria	16	12	Węgry	26	26
Litwa	17	13	Rumunia	25	27
Hiszpania	20	14	Polska	28	28

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w Polsce brakuje dziedzin, w których osiągałaby porównywalne wartości do średniej europejskiej. Jeśli próbować wskazać, który z komponentów zrównoważonego rozwoju najlepiej jest implementowany w Polsce, to trzeba by wskazać komponent środowiskowy, bowiem pod względem zwiększania udziału energii z odnawialnych źródeł, jak również wielkości emisji gazów cieplarnianych, Polska osiąga najlepsze rezultaty. Jest to wynikiem potencjału, jaki posiada Polska w zakresie odnawialnych źródeł energii oraz restrukturyzacji przemysłu i zamykania nierentownych zakładów przemysłowych, których presja na środowisko w przeszłości była znaczna.

Badanie wykazało również, że wsparcie finansowe ze strony UE przyczyniło się do zwiększenia tempa zmian analizowanych wskaźników, jednak

nadal Polska w wielu aspektach odstaje od krajów europejskich, a w prowadzonych działaniach przez władze rządowe i samorządowe brakuje holistycznego podejścia i zintegrowania trzech kluczowych aspektów zrównoważonego rozwoju – gospodarki, społeczeństwa i środowiska.

W świetle badań zauważyć należy także, że w zakresie wdrażania zrównoważonego rozwoju przodują państwa leżące na północy Europy, takie jak: Szwecja, Dania i Wielka Brytania (por. tab. 4), natomiast najniższe pozycje w zestawieniu zajmują państwa, które najpóźniej wstąpiły do UE. Zauważyć jednak należy, że trudno wskazać prawidłowości w zmianie pozycji w klasyfikacji krajów Unii Europejskiej z uwagi na wartości wskaźników zrównoważonego rozwoju w latach 2004 i 2013, bowiem zarówno niektóre kraje „starej Unii”, jak i te które wstąpiły do UE później zmieniają swoje miejsca w zestawieniu z wyższego na niższe, i na odwrót. Można zatem przypuszczać, że wdrażanie zrównoważonego rozwoju w krajach UE w dużej mierze zależy od wewnętrznej polityki i nastawienia proekologicznego społeczeństwa, aniżeli zewnętrznych działań struktur Unii Europejskiej.

Bibliografia

- Adamczyk J., *Koncepcja zrównoważonego rozwoju w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001.
- Agenda 21*, United Nations Division for Sustainable Development, 1992.
- Borys T., *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo *Ekonomia i Środowisko*, Białystok 2005.
- Brzoska K., Lewandowska A., *Wzrost gospodarczy w dobie zrównoważonego rozwoju*, [w:] M. Kuczmarzka, I. Pietryka (red.), *Problemy gospodarki światowej*, t. 3, Wyd. Instytut Badań Gospodarczych i PTE Odział w Toruniu, Toruń 2013.
- Carew-Reid J., Prescott-Allen R., Bass S., Dalal-Clayton B., *Strategies for national sustainable development. A handbook for their planning and implementation*, International Institute for Environment and Development (IIED), and World Conservation Union (IUCN), Gland, in association with Earthscan, London 1994, in press.
- Dokumenty Końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”*, Rio de Janeiro, 3–14 czerwca 1992 r., Szczyt Ziemi, Warszawa 1993.
- Giordano K., *Planowanie zrównoważonego rozwoju gminy w praktyce*, Wydawnictwo KLU, Lublin 2005.
- Harding R., *Ecologically sustainable development: origins, implementation and challenges*, "Desalination" 2006, vol. 187.
- Herbs M., *Prognoza wzrostu gospodarczego polskich regionów do 2015 roku*, „Studia regionalne i lokalne” 2008, nr 2 (32).
- Hull Z., *Wprowadzenie do filozofii zrównoważonego rozwoju*, [w:] W. Tyburski (red.), *Zasady kształtowania postaw sprzyjających wdrażaniu zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2011.

- Kastenhofer K., Rammel C., *Obstacles to and potentials of the societal implementation of sustainable development: a comparative analysis of two case studies*, "Sustainability: Science, Practice & Policy" 2005 1(2).
- Kośmicki E., *Zrównoważony rozwój w warunkach globalizacji gospodarki. Podstawy teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok 2009.
- Lewandowska A., *Koncepcja miasta zrównoważonego i próby jej wdrożenia w europejskiej przestrzeni osadniczej*, [w:] K. Sadowy (red.), *Miasto. Sztuka. Nauka. Gospodarka*, Biblioteka Res Publici Nowej, Warszawa 2014.
- Mazur-Wierzbicka E., *Miejsce zrównoważonego rozwoju w polskiej i unijnej polityce ekologicznej na początku XXI wieku*, „Zeszyty Uniwersytetu Rzeszowskiego” 2006, nr 8 (23).
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku*; www.access.zgwrp.org.pl/materialy/dokumenty/StrategiaZrównoważonegoRozwojuPolski [dostęp 12.07.2014].
- Sustainable development in the European Union 2013 monitoring report of the EU sustainable development strategy*, Publications Office of the European Union, Luxembourg 2013.
- Tyburski W. (red.), *Zasady kształtowania postaw sprzyjających wdrażaniu zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2011.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 885; orka.sejm.gov.pl/proc2.nsf/ustawy/1484_u.htm [dostęp 12.07.2014].
- Zabłocki G., *Rozwój zrównoważony – idee, efekty, kontrowersje (perspektywa socjologiczna)*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2005.